

تعاون اهرم مناسبی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به‌شمار می‌رود و می‌تواند در بهره‌وری بهینه از شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقای سطح درآمد و بهبود وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد. تجربه کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد، تعاونی‌ها بهترین سازمان‌هایی هستند که موفق شده‌اند زمینه تجمع نیروهای پراکنده و متفرق و در عین حال با استعداد و با انگیزه را فراهم سازند. برای بهبود وضعیت اقتصادی در ایران هم لزوم همکاری و مشارکت مردم و خودیاری تمامی افراد جامعه در اموری که مربوط به خود آنها می‌باشد، می‌تواند راه حل و چاره‌ساز بسیاری از مشکلات و موانع باشد. در جامعه تولیدکنندگان نهال هم روحیه تعاون می‌تواند باعث افزایش بهره‌وری، استفاده از فرصت‌ها، همگرایی و خصوصاً ارتقاء کیفیت نهال باشد.

تولید نهال

از نگاه باغبانی، تولید نهال به علم گیاه‌افزایی و روش‌های تکثیر محصولات باغبانی اطلاق می‌گردد. روش‌های تکثیر به‌طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند، تکثیر جنسی یعنی استفاده از بذر برای تولید نهال و تکثیر غیرجنسی (رویشی) که با کاربرد قسمتی از گیاه (اندام رویشی) برای تولید گیاه جدید استوار می‌باشد. بر این اساس در هر دو روش شرایط، ضوابط و اصول خاصی دخالت دارند. مهم‌ترین مؤلفه‌ها در تولید نهال، صلاحیت فنی تولیدکننده، شرایط اقلیمی محل تولید و ماده گیاهی می‌باشند. تولیدکننده نهال، به‌عنوان تصمیم‌گیرنده در زنجیره تولید می‌تواند با انتخاب دقیق ماده گیاهی (رقم و پایه مناسب) شرایط بهینه برای تولید کیفی را فراهم آورده و موجبات رضایت مصرف‌کننده ماده گیاهی تکثیر شده (باغدار) را به‌وجود آورد.

تشکل تولیدکنندگان

تشکل‌ها و تعاونی‌ها اغلب از افرادی شکل می‌گیرند که دارای سه ویژگی مشترک باشند: هدف مشترک، توانایی کار گروهی و حس همکاری و نیاز مشترک. تاکنون بیش از ۳۰۰ تولیدکننده نهال شناسنامه‌دار در کشور

**نقش و جایگاه
تشکل تولیدکنندگان
در ارتقاء کیفیت نهال
تولیدی در کشور**

عبدالرضا کاوند

معاون تحقیقات کنترل و گواهی نهال

شناسایی شده‌اند که در چارچوب مقررات به تولید نهال درختان میوه می‌پردازند. همه این افراد سعی دارند شرایط مناسبی را برای تولید فراهم کنند و نهال استاندارد را تولید و به دست مصرف‌کنندگان برسانند. این گروه تولیدکننده، با یکدیگر تعامل کاری داشته و در تأمین نهاده‌های تولید (بذر پایه، پیوندک، نیروی کار و ...) نیز دارای مراداتی هستند. اما به نظر می‌رسد تاکنون بازار فروش نهال تولیدی و جنبه‌های رقابتی به عنوان نیاز مشترک همه آنها، مانع اصلی عدم تشکیل ساختار مدیریتی واحدی به شکل انجمن یا اتحادیه تولیدکنندگان نهال ملی یا منطقه‌ای شده است. این مسأله آسیب جدی برای تولید نهال گواهی شده در کشور می‌باشد، چون فرآیند تولید نهال گواهی شده اولاً بلند مدت است، ثانیاً هزینه‌بر و زمان‌بر است و اصولاً برای افراد به تنهایی امکان پیاده کردن کل مسیر وجود ندارد بلکه لازم است تولیدکنندگان در قالب اتحادیه یا سندیکا با هم همکاری نمایند. در این ساختار افرادی به تولید پایه‌های عاری از ویروس و نگهداری و پرورش آنها می‌پردازند، گروهی به ایجاد و مدیریت مواد تکثیر سالم و اصیل مبادرت می‌نمایند و همچنین گروهی به تولید نهال در سطح تجاری اشتغال خواهند داشت. کنترل فرآیندها در بخش‌های آزمایشگاهی و مزرعه‌ای، رعایت استانداردهای کیفی و ... توسط

گروه کنترل کیفی صورت خواهد گرفت. بازاریابی و بازرگانی تولیدات توسط بخشی از اتحادیه صورت خواهد گرفت. تحقیق و توسعه نقش مهمی در این فرآیند دارد که توسط گروه خاصی انجام می‌گیرد.

در دهه اخیر کوشش‌های زیادی برای ایجاد انجمن یا اتحادیه تولیدکنندگان نهال در کشور شکل گرفته است لیکن این مهم به دلایلی هنوز تحقق نیافته است. مهم‌ترین دلایل عدم شکل‌گیری اتحادیه یا انجمن تولید نهال کشور را می‌توان تعدد تولیدکنندگان، تنوع در محصولات تولیدی، یکسان نبودن شرایط آنها، میزان تحصیلات و سطح دانش عمومی متفاوت، ناکافی بودن اطلاعات ترویجی، عدم آشنایی به امور تعاونی، گردش کار طولانی و خصوصاً تولید نهال به روش سنتی معرفی نمود. در حال حاضر در بسیاری استان‌ها از جمله فارس، خراسان رضوی، کردستان و ... شکل صنفی استانی وجود دارد و تعاملاتی بین اعضاء به وجود آمده است ولی تا گذر از تولید نهال سنتی و تشکیل انجمنی فراگیر فاصله‌های زیادی وجود دارد.

کشورهای پیشگام در تولید نهال از اواسط قرن بیستم میلادی دریافته‌اند که پیاده نمودن فرآیند تولید نهال سالم و اصیل از عهده تولیدکنندگان منفرد خارج است. زنجیره تولید نهال ایجاب می‌نماید کار گروهی تقویت شده و

از ظرفیت‌های موجود در جهت جمع‌آوری مواد گیاهی، نگهداری و ارزیابی آنها، تولید و تکثیر اولیه و نهایتاً تکثیر انبوه، بهره‌برداری گردد. نمونه‌ای از این اتحادیه‌ها، اتحادیه تولیدکنندگان نهال ایتالیا CAV و اتحادیه تولیدکنندگان نهال اسپانیا AVASA هستند. این ساختارهای مدیریتی غیردولتی به موازات جلوگیری از بزرگ شدن دولت و رقابت با بخش خصوصی، امکانی را برای انجام کارهای بزرگ و اساسی که برای تک‌تک تولیدکنندگان به تنهایی مقدور نبود فراهم آورده‌اند. ایجاد مراکز تهیه و تأمین مواد اولیه تکثیری و مدیریت آنها که برای هر نهالستان عملاً غیر ممکن است در این اتحادیه‌ها به خوبی نهادینه شده و اتحادیه به عنوان یک شکل حقوقی بزرگ غیر دولتی مواد اولیه را برای تولیدکنندگان تهیه نموده و در اختیار آنها قرار می‌دهد. اتحادیه، کل فرآیند تولید نهال را نظارت نموده و با تولید نهال در قالب برندهای تجاری، بازارهای هدف را شناسایی و مورد بهره‌برداری قرار می‌دهد.

ظرفیت‌های حقوقی برای فعالیت بخش غیر دولتی در تولید نهال

با اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال در کشور، وزارت جهاد کشاورزی موظف است شرایط و تسهیلات و امکانات لازم برای فعالیت بخش خصوصی در زمینه اصلاح، تکثیر، توزیع و صادرات بذر و نهال را فراهم آورده و زمینه ساماندهی تولیدکنندگان نهال با صدور مجوز تولید توسط مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال در کشور فراهم آورد. بر اساس آخرین آمارها بیش از ۳۰۰ نهالستان بزرگ و کوچک در کشور شناسایی شده‌اند. این نهالستان‌ها در حال حاضر تحت نظارت مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال اقدام به تولید نهال می‌کنند. امکانات این نهالستان‌ها یکسان نیست و از لحاظ کمی و کیفی باهم تفاوت‌های آشکاری دارند. این نهالستان‌ها در مناطق مختلف کشور، به تولید نهال محصولات خاص آن مناطق می‌پردازند و اگرچه همه آنها ملزم به رعایت استانداردهای ملی نهال کشور می‌باشند ولی عوامل محدود کننده به حدی است که عملاً امکان بهبود و گسترش وجود ندارد. از سویی، زنجیره تولید نهال اصولاً به صورت چند مرحله‌ای است و تجمیع همه این الزامات در یک مجموعه خرد به

لحاظ منطق فنی امکان پذیر نمی‌باشد. لذا ضروری است تشکل‌های تولیدکنندگان نهال با اهداف زیر به صورت سیستماتیک و با الگو قراردادن نمونه‌های موفق آن در سایر کشورها پایه‌ریزی شود:

- ۱- توزیع کار و استفاده از فرصت‌ها
- ۲- تجمیع افکار و تجربیات
- ۳- توسعه سرمایه‌گذاری
- ۴- ساماندهی حمایت‌های دولتی و ایجاد آمادگی برای عهده‌دار شدن بخشی از امر نظارتی تولید نهال شناسه‌دار

نتیجه‌گیری

انتظار می‌رود با فعالیت جمعی و در قالب تشکل منسجمی که اهداف و برنامه‌های مشخصی برای تولید نهال گواهی شده در کشور دارند از شرایط اقلیمی کشور در تولید و تکثیر مواد پایه، نگهداری و مدیریت مواد تکثیری و تولید تجاری ارقام و پایه‌ها در سطح کلان استفاده شده و با ایجاد بنگاه‌های بزرگ اقتصادی، زمینه کنترل کیفی تولیدات خود را فراهم آورند و نهال یا پایه گواهی شده را با برندهای تجاری در کشور عرضه نمایند. این امر قطعاً به ارتقاء کیفیت نهال در کشور کمک نموده و باعث توسعه صنعت باغبانی خواهد شد.